

ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ

ਐਸ.ਐਸ. ਦੁਲਟ, ਇੰਦਰ ਦੇਵ ਦੁਆ ਅਤੇ ਡੀ.ਕੇ. ਮਹਾਜਨ, ਜੱਜ

ਐਮ.ਐਸ.ਟੀ. ਜਾਫਰਨ ਬੇਗਮ - ਅਪੀਲ ਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਕਸਟੋਡੀਅਨ ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ - ਜਵਾਬਦੇਹ

1959 ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1819.

ਨਿਕਾਸੀ ਸੰਪਤੀ ਐਕਟ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ (1950 ਦਾ XXXI)- ਐਸ. 46- ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ- ਨਿਕਾਸੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁਕੱਦਮਾ- ਕੀ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਨਿਕਾਸੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਦੋ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(1) ਕੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਖਾਲੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਅਤੇ

(2) ਕੀ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਉਸ ਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ, ਲਗਭਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ, ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਸਟੋਰੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ- ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ 'ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਸਵਾਲ'। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ, ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸੰਪਤੀ ਨਿਕਾਸੀ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਨਿਗਰਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਿਗਰਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਿਰਲੇਖ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਦਾਅਵਾ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਦਾਅਵਾ ਤੱਥ ਦੇ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਦੋਸ਼ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਗਰਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਮ ਨਿਯਮ ਲਾਭਦਾਇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਨਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਬਹਾਦੁਰ ਵੱਲੋਂ 17 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੇਸ। 1961, ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਕੋਲ. 27 ਨਵੰਬਰ, 1961 ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਐੱਸ. ਦੁਲਟ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਆਈ.ਡੀ. ਦੁਆ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। 28 ਮਈ ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਐੱਸ. ਦੁਲਟ, ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਆਈ.ਡੀ. ਦੁਆ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਕੇ. ਮਹਾਜਨ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਈ। 1962, ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਿੰਦੂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਬਰਨਾਲਾ, ਮਿਤੀ 12 ਅਗਸਤ, 1959, ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਹਨ ਚੰਦ ਕਾਲਤਾ, ਸਬ- ਜੱਜ, ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ, ਮਿਤੀ 31 ਦਸੰਬਰ, 1959 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਯਮਤ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ। 1958, ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਸਦੀ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਐਚ ਐਲ ਸਰੀਨ, ਰਾਮ ਰੰਗ, ਕੇ.ਕੇ.ਕਾਕਰੀਆ ਅਤੇ ਕੇ.ਸੀ. ਸੂਦ, ਵਕੀਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਐਚ ਐਸ ਦੁਆਬੀਆ ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ- ਜਨਰਲ, ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਲਈ,
ਨਿਰਣਾ

ਦੁਲਟ, ਜੇ. - ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਐਡਮਿਨੀਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਐਕਟ, 1950 ਦੀ ਧਾਰਾ 46 ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੌਕਾ ਇਸ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੇਸ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੁਝ ਵਿਵਾਦ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਹੁਣ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਟਕਰਾਅ ਅਸਲ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇ ਕਸਟਡੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹੋਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਿੱਥੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਨਿਗਰਾਨ ਅੰਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 46 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ-

"46. ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਵਲ ਜਾਂ ਮਾਲ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ-

(ਏ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਖਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਜਾਂ

(ਸੀ) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਟੋਡੀਅਨ- ਜਨਰਲ ਜਾਂ ਕਟੋਡੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ; ਜਾਂ

(ਡੀ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਗਰਾਨ- ਜਨਰਲ ਜਾਂ ਨਿਗਰਾਨ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਐਕਟ ਵਿੱਚ 'ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ 'ਇਵੈਕੂਈ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ (ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਾਲਕ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਟਰੱਸਟੀ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ)' ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਅਪਵਾਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਚਿੰਤਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇੱਕ 'ਇਵੈਕੂਏ' ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਸ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਖਾਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਦੋ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ-

(1) ਕੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਖਾਲੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਅਤੇ

(2) ਕੀ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਉਸ ਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ, ਲਗਭਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ, ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਨਿਗਰਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ- ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤੱਥ ਦਾ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ 'ਸਵਾਲ, ਸਿਰਲੇਖ'। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਕੈਲਾਸ਼ ਚੈਨੇ ਬਨਾਮ ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਸਟਡੀ- ਜਨਰਲ (1), ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ 1939 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਕੁਝ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਜਾਂ ਅਵੈਧ ਸੀ, ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਸਵਾਲ, ਜਾਇਦਾਦ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। . ਕਪੂਰ, ਜੇ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਟੋਡੀਅਨ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਗਰਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ, "ਨਿਗਰਾਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ (i) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜਾਇਦਾਦ ਖਾਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਨਿਗਰਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਉਹ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ (ii) ਕੀ ਉਹ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ।" ਇਸ ਆਮ ਕਥਨ ਨੇ ਰਾਮ ਗੋਪਾਲ ਬਨਾਮ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (2)1 ਵਿਚ ਗਰੇਵਰ, ਜੇ. ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ "ਜੇ ਇਹ ਦੂਜੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਗਰਾਨ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਕੀ ਨਿਕਾਸੀ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਨਿਕਾਸੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਇਵੈਕੂਏ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਨਿਗਰਾਨ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।" ਇਹ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਜੱਜ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਟੋਡੀਅਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ। ਗਰੇਵਰ, ਜੇ. ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ 1946 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਬਦਲੀ, ਪੰਜਾਬ ਅਲੀਨੇਸ਼ਨ ਆਫ ਲੈਂਡ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਪੂਰ, ਜੇ. ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਤਾਂ ਕਸਟਡੀਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਸਟਡੀਅਨ ਇਵੈਕੂਏ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ, ਜਲੰਧਰ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (3) ਵਿੱਚ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਨਿਕਾਸੀ ਹੋਏ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਸਵਾਲ, ਕੀ ਕੁਝ ਜਾਇਦਾਦ ਨਿਕਾਸੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਚਾਲੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਨਿਗਰਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਕਟੋਡੀਅਨ-ਜਨਰਲ ਆਫ ਇਵੈਕੂਏ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਅਤੇ ਹੋਰ (4), ਸਵਾਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਕਾਸੀ ਜਾਇਦਾਦ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਗਰਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਟੋਡੀਅਨ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਟੋਡੀਅਨ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਨਿਗਰਾਨ ਕੋਲ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਸਟੋਰੀਅਨ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਟੋਡੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਠਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ", ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਰਥ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਨਿਗਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ; ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿਗਰਾਨ ਨੂੰ ਨਿਕਾਸੀ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਜੇ ਅੰਤਿਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਰਿੱਟ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਕੇਸ ਇਸ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਲਈ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਸਵਾਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਵਾਲ, ਕਿ ਕੀ ਕੁਝ ਜਾਇਦਾਦ ਖਾਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਨਿਗਰਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਿਗਰਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉੱਠਣ ਵਾਲਾ ਸਵਾਲ ਅੰਤਿਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਸਿਰਫ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ

ਨਾਲ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਦਾਅਵਾ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਦੋਸ਼ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਗਰਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਕਸਟੋਡੀਅਨ- ਜਨਰਲ, ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ, ਦਿੱਲੀ ਬਨਾਮ ਰਿਖੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (5) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਖੀ ਰਾਮ ਨੇ ਫਿਰੋਜ਼- ਉਦ- ਦੀਨ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨਿਕਾਸੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਕੋਲ ਇੱਕ ਪਲਾਟ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਗਿਰਵੀਨਾਮੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਰਿਖੀ ਰਾਮ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਲੈਣ- ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਗਿਰਵੀਨਾਮੇ ਦੇ ਪੈਸੇ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਗਰਾਨ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਟੋਡੀਅਨ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਅੰਤਮ ਜੱਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ, ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੋਲਣ, ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਤੱਥ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਪੂਰ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ, ਕੈਲਾਸ਼ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਟੋਡੀਅਨ- ਜਨਰਲ (1) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਰੇਵਰ, ਜੇ., ਰਾਮ ਗੋਪਾਲ ਬਨਾਮ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (2) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫੈਸਲੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਦਾ ਅੰਤਮ ਜੱਜ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹੈ। ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਮ ਨਿਯਮ ਲਾਭਦਾਇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘਰ ਮੁਰਾਦ ਬਕਸ਼ ਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮਈ, 1918 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਸੀਅਤ ਕੀਤੀ, ਘਰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਜਾਫਰਾਨ ਬੇਗਮ। 1922 ਵਿੱਚ ਮੁਰਾਦ ਬਕਸ਼ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। 1947 ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਮੁਰਾਦ ਬਕਸ਼ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨ ਨੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਸਥਿਤ ਘਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਮੰਨਦਿਆਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਕਾਸੀ ਜਾਇਦਾਦ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਜੂਨ, 1952 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜਾਫਰਾਨ ਬੇਗਮ ਨੇ ਇਸ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸਨੇ ਕਸਟੋਡੀਅਨ- ਜਨਰਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਕਸਟੋਡੀਅਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਡਿਪਟੀ ਕਟੋਡੀਅਨ- ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਮੁਰਾਦ ਬਕਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜਾਫਰਾਨ ਬੇਗਮ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਵਸੀਅਤ ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਵੈਧ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜਾਫਰਾਨ ਬੇਗਮ, ਮੁਰਾਦ ਬਕਸ਼ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਅੱਠਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਮਾਲਕ ਸੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਨੇ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸੱਤ- ਅੱਠਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ, ਜਾਫਰਾਨ ਬੇਗਮ ਨੇ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਘਰ ਉਸ ਦਾ ਹੈ। ਸੰਪਤੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਕਈ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਮੁਢਲਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਸਟੋਡੀਅਨ- ਜਨਰਲ ਨੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਜੋਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਢਲੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਮੁਦਈ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਦਿਆਲੇ ਅਧੀਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਰਿਟ 'ਤੇ ਬਾਕੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਫਰਾਨ ਬੇਗਮ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਬਰਨਾਲਾ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਕਿ ਜਾਫਰਾਨ ਬੇਗਮ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਵਸੀਅਤ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਘਰ ਦੇ ਸੱਤ- ਅੱਠਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜਫਰਾਨ ਬੇਗਮ ਨੇ ਫਿਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਬਹਾਦਰ, ਜੇ. ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ।

ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸਵਾਲ ਮੁਰਾਦ ਬਕਸ਼ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਮੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁਹੰਮਦਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜਿਹੀ ਵਸੀਅਤ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਪੂਰ, ਜੇ., ਕੈਲਾਸ਼ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਟੋਡੀਅਨ- ਜਨਰਲ (1) ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਗਰੋਵਰ, ਜੇ. ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਠਿਆ ਸੀ। ਗੋਪਾਲ ਬਨਾਮ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (2), ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਸੰਭਵ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨ ਜਾਂ ਨਿਗਰਾਨ- ਜਨਰਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਿਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਸਵਾਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਦਾ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਾਣੇ- ਪਛਾਣੇ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਨਿਗਰਾਨ, ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ, ਜਲੰਧਰ, ਅਤੇ ਹੋਰ (3) ਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕੁਝ ਜਾਇਦਾਦ ਖਾਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਖਾਲੀ ਹੋਏ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਸਿਰਫ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਯਮ ਦਾ ਹਵਾਲਾ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਵਾਲ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਟੋਡੀਅਨ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿ ਜਾਫਰਾਨ ਬੇਗਮ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ ਕਿ ਜਫਰਾਨ ਬੇਗਮ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਉਸ ਮੁਢਲੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਫੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਯੋਗਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਅਪੀਲ (1959 ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1819) ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲਾਗਤ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੰਦਰ ਦੇਵ ਦੁਆ, ਜੇ - ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਮਹਾਜਨ, ਜੇ. ਡੀ ਕੇ ਮਹਾਜਨ, ਜੇ- ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

(1) 1955 ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ. 440.

(2) 1958 ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ. 307.

(3) ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. 1959 ਪੰਜਾਬ 1-1958 ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ. 592

(4) 1959 ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ. 137.

(5) ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. 1960 (1) ਪੰਜਾਬ 199-1959 ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ. 915

ਦਿਨੇਸ਼

ਡਿਸਕਲੇਮਰ : ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਨਿਆ ਨਿਰਨਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਵਾਜਾ ਲਈ ਉਹਨਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੱਤਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਸਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।